

I. [1] Llegar a la posteritat els fets i la conducta dels homes il·lustres és un antic costum que ni tan sols la nostra generació, tan despreocupada de si mateixa, ha descuidat cada vegada que una virtut magnífica i noble ha vençut i ha superat el vici comú a les comunitats petites i grans: el menyspreu a la bondat i la rancúnia. [2] Però, així com entre els nostres avantpassats era senzill i no oferia dificultats dur a terme accions dignes de recordar, així també els que posseïen un enginy més brillant aspiraven a deixar constància del seu mèrit sense buscar cap favor ni mostrar cap ambició. [3] Molts van considerar que explicar la seva pròpia vida no era un acte de presumpció, sinó de confiança en ells mateixos, i ningú no va desacreditar ni va blasmar Rutili i Escaure per aquest motiu: les virtuts, certament, són més preuades en les èpoques en què floreixen més bé. [4] Però ara, en voler narrar la vida d'un home ja traspassat, tinc la necessitat de demanar indulgència, cosa que no hauria de fer si el volgués acusar: tan cruels i hostils s'han tornat els temps per a les virtuts.

II. [1] Hem llegit que, quan Arulè Rústic va escriure el panegíric de Petus Tràsea, i Herenni Seneció, el d'Helvidi Prisc, van ser condemnats a la pena capital, i no només es van encruelir contra els autors, sinó també contra

els seus llibres. Van encomanar als triumvirs¹ que cremessin en el comici² i en el fòrum les obres d'unes ments il·lustríssimes. [2] Evidentment, pensaven que el foc seria capaç d'ofegar la veu del poble romà, la llibertat del senat i la consciència del gènere humà, sobretot després d'haver expulsat els filòsofs³ i d'haver foragitat tota mena de coneixement per tal que l'honestedat no es trobés enlloc. [3] Realment vam donar una gran mostra de paciència, i, tal com els vells temps van conèixer el *súmmum* de la llibertat, així nosaltres hem conegut la servitud extrema, ja que els espies ens han pres la facultat de parlar i d'escoltar. [4] I hauríem perdut també el record i la veu si haguéssim tingut la mateixa capacitat d'oblidar que la que vam tenir de callar.

III. [1] Ara, per fi, torna el coratge. Però, tot i que en l'inici d'una època benaurada el cèsar Nerva⁴ va fer encaixar elements des de fa anys inconciliables, com el principat i la llibertat, tot i que Nerva Trajà⁵ incrementa contínuament la felicitat dels nostres temps, i tot i que la seguretat pública no és només una esperança i un desig, sinó també la confiança i la realització d'aquest mateix desig, no obstant això, els remeis han estat més lents que els mals per culpa de la feblesa de la naturalesa humana. Tal com els nostres cossos van creixent a poc a poc i s'extingeixen ràpidament, així és més fàcil reprimir els talents i els coneixements que no pas recuperar-los. En efecte, se't presenta a la ment la dolçor de la inacció, i acabes apreciament la indolència que abans havies odiat.

[2] ¿I què podem dir si durant quinze anys, un període considerable de la vida d'un mortal, molts han mort de manera fortuïta, els més compromesos per raó de la crueltat del príncep, i som pocs els que hem pogut sobreviure, per dir-ho així, no sols als altres, sinó també a nosaltres mateixos, després de perdre tants anys de la nostra existència en què, en silenci, els joves hem passat a ser vells i els vells han arribat gairebé al final de la vida?

[3] Tanmateix no em recarà de consignar, tot i que amb una llengua rude i descurada, el record de l'antiga servitud i el testimoniatge d'un present feliç. Mentrestant, aquest llibre, dedicat a honorar el meu sogre Agrícola, rebrà com a manifestació de pietat filial lloances o, almenys, disculpes.

IV. [1] Gneu Juli Agrícola va néixer a l'antiga i illustre colònia de Fòrum Juli.⁶ Els seus dos avis van ser procuradors imperials,⁷ la qual cosa li va conferir la noblesa eqüestre.⁸ [2] El seu pare, Juli Grecí, pertanyia a l'orde senatorial i era famós per la seva eloqüència i la seva saviesa, i per aquestes mateixes virtuts mereixedor de l'avversió de Gai Cèsar.⁹ Li van ordenar que acusés Marc Silà i, com que ell s'hi va negar, fou assassinat. [3] La seva mare va ser Júlia Procilla, una dona d'una honestetat poc freqüent. Educat sota la seva tutela i la seva benvolença, va passar la infantesa i l'adolescència conreant totes les arts més honorables. [4] L'apartava de les temptacions dels vicis, cosa que s'afegia al seu tarannà honrat i íntegre, ja que des que era ben petit havia viscut i estu-

diat a Marsella, ciutat que barreja harmoniosament l'afabilitat grega amb la simplicitat provinciana. [5] Recordo que ell acostumava a explicar que en la seva primera joventut s'hauria abocat a l'estudi de la filosofia amb més fervor del que correspon a un ciutadà romà, i encara més, a un senador, si el seny de la seva mare no hagués apaivagat el seu esperit abrandat i ansiós. [6] Naturalment, el seu caràcter anhelós i amatent aspirava a l'espendor i la grandesa d'una glòria sublim amb més vehemència que no pas cautela. Després, el seny i l'edat ho van mitigar tot, i va retenir d'aquesta saviesa, i això és el més complicat, el sentit de la mesura.

V. [1] Va rebre les primeres instruccions militars a Britànnia, amb Suetoni Paulí, general esforçat i prudent, que el va escollir com a membre del seu estat major perquè l'apreciava. [2] Agrícola no va actuar de manera llicenciosa, com solen fer els joves que converteixen el servei militar en una disbauxa, ni va caure indolentment en els plaers que el càrrec de tribú i la inexperiència comporten; al contrari, coneixia la província, era conegut per l'exèrcit, aprenia dels qui tenien més experiència, imitava els millors, no anhelava res per ostentació ni refusava res per por, i actuava a la vegada amb prudència i determinació.

[3] Certament, en cap altre moment Britànnia no va estar més agitada ni més convulsa: els veterans, anihilats; les colònies, incendiades; els exèrcits, bloquejats. Es lluitava primer per la pròpia vida, després per la victòria.